

האם קיים „עם יהודי“? האם מדינת ישראל

ישראלי ממוצא יהודי מוכן לקבלה על עצמו מרצון? לא רק המרות החוקית היבשה, אלא גם המרות החברתית, הנפשית, ההכרתית והתהדרתית?

שוב תהיה התשובה הכנה: לא את מרות היהודים בעולם, אלא אך את מרותו של הציבור המסויים במדינת ישראל שהוא ממוצא יהודי, וששפת-דיבורו המשותפת היא עברית.

הוצעו עשרות תיאוריות שונות להגדרת המושג „אומה“ כולן מלאכותיות ותפורות לפי צורכי החייטים עצמם. אני מציע להסתפק בהגדרה אמפירית מאד: אומה היא ציבור של אנשים החושבים את עצמם לאומה.

אם נקבל הגדרה זו ונשתמש בה בכנות וביושר, נגיע למסקנה שהשתייכותנו הראשונית אינה לאומית יהודית עולמית. אנו משייכים את עצמנו, בהכרה או שלא בהכרה, לאומה אחרת וחיה לגמרי, שגולדה רק בחקופה האחרונה בארץ-ישראל. מכיון ששפתה המשותפת עברית, מן הדיון לקראו לאומה זאת „עברית“ — אם כי השם עצמו אינו חשוב ביותר.

זהו ה„אנחנו“ שלנו. זוהי המרות הלאומית שאנו מוכנים לקבלה על עצמנו.

★ ★ ★

ק אחר שהגענו למסקנה כנה זו, יכולים אנו לבחון מה יחסנו אל הציבור היהודי בעולם.

היו שטענו כי בכלל אין כל קשר, שלא איכפת לנו מה קורה ליהודים בקיימבו ובקאקאס. שעולה איטלקי או יפאני יהיה שחה בעינינו לעולה יהודי. אולם אם נבחון את עצמנו שוב, נמצא כי אין הדבר נכון.

כל אורח נאור בישראל הודעוץ למקרא המהומות נגד הכושים שקרו לפני כמה חדשים בעיר האמריקאית לילד-רוק. אולם כל אותם אורחים עצמם היו מודעוץ עד אין שיעור יותר אילו נערכו בליטל-רוק מהומות נגד היהודים. משום מה, קרובים לנו היהודים באותה עיר יותר מן הכושים.

כאשר באו בשנה האחרונה 100 אלף עולים יהודיים מפולין, הם נקלטו מיד מבחינה נפשית וחברתית, אם לא כלכלית. אילו באו 100 אלף איטלקים או יפאנים תחתם, לא היו נקלטים באותה מהירות מובנת-מאליה — אם בכלל.

אם כן, ישנו קשר בין האומה העברית בארץ לבין היהודים בעולם. הוא רופף יותר מן הקשר הלאומי בין עברי בחיפה לעברי בתל-אביב. הוא חזק יותר מן הקשר האנושי בין עברי בחיפה וכושני בליטל-רוק. איך להגדירו? האם יש לו דוגמה בעולם?

קשה להשוות אומה לאומה. כל אומה היא יחידה במינה. אולם אפשר לומר כי יחסה של האומה העברית ליהודים דומה ליחסה של האומה האוסטרלית לבריטים.

האוסטרלים הם ברובם ממוצא בריטי. עד היום הם אומרים „אני נוסע הביתה“ כשברצונם לומר „אני נוסע לבריטניה“. התרבות הבריטית קרובה להם יותר מכל תרבות אחרת. בשתי מלחמות-עולם חשו לעזרת בריטניה, זמן רב לפני שאיימה עליהם עצמם סכנה מוחשית כלשהי. אולם איש לא יכחיש כי האוסטרלים הם אומה עצמאית ונפרדת, בעלת תרבות לאומית ותכונות לאומיות נפרדות.

אני מעז למען כי מצבנו דומה. יש לנו זיקה ליהודי העולם.

לרוב אורחי המדינה ישנם קרובים יהודיים בחוץ-לארץ. רוב אורחי המדינה מאמינים בדת היהודית, או לפחות מרגישים איוו שהיא קיימה אליה.

יש להם סנטימנט ברור וחזק כלפי כל הנעשה בעולם היהודי.

והם מוכנים לקלוט באופן נפשי וחברתי את כל העולים היהודיים שהארץ מסוגלת לקלטם מבחינה כלכלית.

★ ★ ★

ך הגענו לשתי מסקנות: ראשית, שאנו מהחיים אומה עברית חיה, עצמאית ונפרדת; שנית, שיש לנו זיקה נפשית ורגשית ליהודי העולם.

נשאלת השאלה: מהם יהודי העולם? מוז מאחד אותם? מהי מהות הציבור הזה?

האידיאולוגיה הרשמית של החברה הציונית קבעה כך: היה קיים עם יהודי בארץ-ישראל, עד לחורבן הבית השני. הוא גורש על-ידי הרומאים והתפורר זמנית בעולם. שם חי ב„גלות“. הוא דומה לכל עם או לאום אחר, רק שאין הוא יושב במולדתו. בעוד כמה שנים, או בעוד כמה דורות, יתרכז שוב כולו בארץ-ישראל.

כל זה נחמד ויפה, אולם אין לו בסיס עוברית.

המושג „יהודי“ נולד אחרי השמדת ממלכת יהודה. עד אז היו „בני-יהודה“ עם שישב בארצו. ה„יהודים“ היו מראשית לידתו של מושג זה עדה של מאמינים בדת מסוימת. הם לא היו מעולם מרוכבים כולם, או אסילו ברובם, בארץ-ישראל.

רק חלק קטן מן היהודים חזר מכלל לארץ יהודה. הרוב הגדול, שכלל בלי ספק את הצמרת הכלכלית והתרבותית, נשאר בבבל. כאשר הגיע הרומאי הראשון לירושלים, שיג שגו קיבוצים יהודים עשירים בארץ-נהרית ובמצרים. בימי טיטוס, היתה קיימת עדה יהודית אדירה לאורך כל חופי

מדינה יהודית. יהודי כל העולם חייבים לפרנס אותה, ובעיקר את ממשלתה. אולם אסור להם לדרוש פיקוח על השימוש בכספם. השלטון הפוליטי הוא אחוזתו הפרטית של דויד בן-גוריון, המשתמש בכספי היהודים מחוץ-לארץ כדי לקנות את קולות הבוחרים בישראל.

בצד השני של זירת הויכוח עומד נשיא ההסתדרות הציונית, ד"ר נחום גולדמן. הוא טוען למען זכותם של יהודי העולם להשפיע על פעולות המדינה בטוח המדיני והכלכלי. הוא דורש להק את היחסים בין המדינה והפזורה.

גם כאן יש להבחין בין הסיסמות לבין חקר המדיני המעשי המונח תחתן. ברגע שגולדמן דרש „שותפות“ בין המדינה והפזורה היחודית, הכיר למעשה בעובדה שיש כאן שני גורמים שונים ועצמאיים. שהרי לא תיתכן שותפות אלא במקום שישנם שותפים בני-חורין.

העמדה הפוליטית של גולדמן היא, אפוא, כזאת: ישראל והפזורה היהודית יכרתו ביניהן ברית. הפזורה היהודית תתן למדינה תמיכה כספית. נציגות יהודית, מורכבת מציונים ומלא-ציונים, תקבל את הזכות להטיל וטו על צורות השימוש בכספים אלה. יהיה לה מעמד דומה לזה של משלחת-המבצעים האמריקאית בישראל, המפקחת על השקעת כספי המענק של ממשלת ארצות-הברית.

ניתוח פשוט זה מוכיח כי הויכוח האמיתי בין ביגוי וגולדמן הוא כמעט הפוך מן הרושם המתקבל תוך קריאה פשטנית של הגאומים. ביגוי מעמיד פניו אנטי-ציוני, אך למעשה הוא מטשטש כל גבול בין המדינה והפזורה, זולת

האמיתיים לגבי ההשתייכות היו הרבנים. נשים שהתגוררו — חיינו שקיבלו את הדת היהודית, שטבלו במקווה ועברו טכסים דתיים אחרים — נחשבו ליהודיות כמובן החוק, ונהנו מן הדי-זכויות אשר החוק נותן ליהודים. ואילו הנשים האחרות נשארו מחוץ לחוק זה, אפילו רצו בכנות להצטרף לאומה החדשה בארץ. הניגוד למושג „יהודי“ לא היה „פולני“ או „רוסי“, אלא „נצרי“.

כמה שבועות אחרי פרשה זו ניסה שר-הפנים, באומץ-לב רב, לצמצם את ההגדרה הדתית. לפי הוראתו יוכל כל אדם לבחור בלאומיותו, כנהוג בכרית-המועצות. אם תבוא אשה נוצרית למשרד-הפנים ותודיע שה„לאום“ שלה „יהודי“, יירשם כך בפנקס-היהודי שלה.

אולם זהו שינוי חיצוני בלבד. אין שום תוקף חוקי לרשום בפנקס-היהודי. שרי-הפנים לא נתן הגדרה חדשה למושג „יהודי“. הוא לא אמר מהו ה„לאום“ היהודי, אשר מותר להצטרף אליו על-ידי הצהרה פשוטה בפני פקיד הרשום. עם כל רצונו הטוב של השר, לא שינה דבר. למעשה נשאר המצב הקודם על כנו: הציון „לאום“ בפנקס, פירושו האמיתי „דת“.

למאמיני הדת היהודית נשארו זכויות-יתר במדינה, ועל כן הם, למעשה, הציבור שיש לו בעלות על המדינה. לא במקרה מבדילות כמעט כל הסטאטיסטיקות הרשמיות של המדינה בין תושבי-מדינה „יהודים“ ו„לא-יהודים“.



האם הם יהודים?

„לא!“ טוען המחבר במאמר זה, בטענו כי בני האומה העברית בישראל שונים מיהודי הפזורה, כפי שהאוסטרלים שונים מן הבריטים, למרות מוצאם המשותף. לדעתו, לא תיתכן שותפות אמיתית בין האומה העברית והפזורה היהודית אלא אחרי הפרדה כנה ואמיתית בין שני המושגים.

הגבול הרצוי לו מטעמים טכסימיים פרטיים. גולדמן הוא ראש הציונים, אולם למעשה הוא מציע לקבוע גבול ברור בין המדינה והפזורה, תוך קביעה מפורשת של הזכויות והחובות של שני הצדדים.

לרוע. המזל, 99 אחוזים מאורחי ישראל אישיים לגמרי כלפי ויכוח זה. ריח השקרים המוסכמים, המסתירים כמסך עשן את התוכן החי של הבעיה, הברית אותם מומן מזירת הויכוח. אפשר להחזירם לשם רק אם ייעשה ניסיון נמרץ לפזר את הערפל המלאכותי ממשב רוח-הצדדים רעננה של אמת.

יחסים בין מדינת ישראל לבין הפזורה היהודית אינם יכולים להתבסס לאורך ימים על שקר. מי שרוצה לכוון אותם על יסודות איתנים, חייב לדרוש קודם כל תכונה אחת משני הצדדים: כנות מוחלטת.

★ ★ ★

ובם חמבריץ של אורחי ישראל הם ממוצע יהודי. האם פירוש הדבר שהם שייכים ללאום „יהודי“, כשם שהבריטים שייכים ללאום „בריטי“ והצרפתים ללאום „צר-פתי“?

אסר לבחון את הדבר בכמה דרכים. הראשונה היא דרך ההזדהות. כשהאזרח הישראלי ממוצא יהודי אומר „אנחנו“ — האם הוא מתכוון לכלל היהודים בעולם, או לכלל אורחי ישראל, או לאותם אורחי ישראל שהם ממוצא יהודי כמוהו?

אם נענה בכנות על שאלה זו, נצטרך לומר: הוא מתכוון לרוב תושבי ישראל שהם ממוצא יהודי, ובמיוחד לאותם מהם המדברים עברית.

הדרך השניה היא שאלת המרות. מהי המרות אשר אורח

שר-החניך היה קיצוני יותר, אם כי בכיוון ההפוך. הוא החליט להניג בבית-הספר את לימודה של תודעה יהודית. לדברי השר, זוהי תודעת „העם היהודי“. אולם כשביקש לפרט מה מהותה של תודעה זו, נסתבר כי לא מצא אלא תפלות דתיות ושירים דתיים. לעם היהודי של השר ארץ אין תרבות מלבד זו של הדת היהודית.

★ ★ ★

צורה אחרת לגמרי התעורר ויכוח בורה הפוליטית המעשית. גם כאן היו המליצות כה רבות, ודרכי ההסתאה כה מחוכמות, עד שהיה קשה לראות את המחש של הכתנות המעשיות מתחת לערימת השחת המילולית.

עד אחד של הויכוח היה דויד בן-גוריון. הוא הודיע ברבים כי החל מהיום חדל להיות „ציוני“. הוא כבר בהחלט בזכותם של יהודי העולם להתערב בעניני המדינה. „בני הארץ והמדינה הם רק אלה שיושבים וחיים בתוכה“ כתב בהודעה רבה.

למראית-עין, זוהי תורה כמעט-כנענית. אולם דויד בן-גוריון הוא פוליטיקאי, ויש לחפש את הכתנה המעשית המסתתרת מאחורי דבריו.

המציאות היא שכל משטרו של בן-גוריון בנוי על זרם התרומות של יהודי העולם, ולא יוכל להתקיים אף יום אחד בלעדיו. מכיוון שכסף זה מקיים הרכב מסויים של ממשלת ישראל, הריהו מהווה התערבות יומיומית ישירה של יהודי העולם בחיי המדינה. דויד בן-גוריון אינו מתנגד להתערבות זו. הודות לה הוא שולט.

העמדה הפוליטית של ביגוי היא כזאת: ישראל היא